

ΝΕΑ ΕΣΤΙΑ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΠΕΤΡΟΣ ΧΑΡΗΣ

ΤΟΜΟΣ ΔΕΚΑΤΟΣ ΕΝΑΤΟΣ

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ — ΙΟΥΝΙΟΣ

1936

ΙΩΑΝΝΗΣ Δ. ΚΟΛΛΑΡΟΣ & ΣΙΑ Α.Ε.
ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΤΗΣ «ΕΣΤΙΑΣ»
ΙΠΠΟΚΡΑΤΟΥΣ 23 ἢ ΠΕΣΜΑΖΟΓΛΟΥ 3Α
ΑΘΗΝΑΙ

ΕΡΕΥΝΗΤ. ΚΕΝΤΡΟΝ
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2008

δὴ ἀγνή καὶ βαθύτατη. Οἱ χρωματικές τους ἀντιθέσεις, πού δημιουργοῦσαν μιάν ἀτμόσφαιρα λαμπρῆς γιορτῆς, οἱ μορφές τους πού κινούνταν στοὺς κόσμους τοῦ μύθου κι' ἦταν ἐμπλέες ἀπὸ τὸ φῶς τῆς ποιήσεώς του, αὐτὴ ἀκόμα ἢ ἀδεξιότητα τοῦ σχεδίου, πού ἦταν τέτοιως ὑφῆς ὥστε νὰ ξεπερνάει τὴν—κακῆ—ἀντιγραφή προσώπων καὶ πραγμάτων καὶ νὰ γίνεται ἀναδημιουργία τους σ' ἓνα ἐπίπεδο ὑπερπραγματικό, ὑπῆρξαν ἓνα θάμβος γιὰ τὰ μάτια μου καὶ μιὰ γοητεία γιὰ τὴν ψυχὴ μου. Τὸ ἐξοχικὸ καφενεδάκι κάτω ἀπὸ τὰ πλατάνια καὶ πλάι στὴ δροσερὴ πηγὴ, μὰ εἶχε φανεῖ σάν ἓνα μαγικὸ κλουβί, ποικιλαῖνο μὲ πολύχρωμα ἀστραφτερά πετράδια, μέσα στὸ ὁποῖο τραγουδοῦσε, σάν πουλί, ἡ ἑλληνικὴ λαϊκὴ ψυχὴ . . .

Ρώτησα, τότε, κι' ἔμαθα ὅτι ὁ ζωγράφος αὐτῶν τῶν τοιχογραφιῶν ἦταν ἓνας γέρος φρουτανελλῆς πού λεγόταν Θεόφιλος καὶ περιερχόταν, πλάνης, τὸ νησί, ζωγραφίζοντας πάνω σὲ τοίχους καὶ σὲ τενεκέδες τοῦ πετρελαίου, κι' ὅταν γύρισα στὴν Ἀθήνα, ἔγραψα στὸ «Ἐλεύθερο Βῆμα» τὸν θαυμασμό μου γι' αὐτόν.

Ὁ θαυμασμός μου ὅμως δὲν εἶχε καμμίαν ἀπήχηση, κι' ὁ μέγας αὐτὸς λαϊκὸς μας ζωγράφος θὰ παρέμενε γιὰ πάντα ἀγνωστός, ἂν δὲν τύχαινε νὰ τὸν ἀνακαλύψει (ὅπως ὁ Ἀμερικὸς τὴν Ἀμερικὴ) ὁ φίλος μου τεχνοκρτικὸς Τετριάδε πού κάνει μιὰ λαμπρὴ σταδιοδρομία στὸ Παρίσι. Χάρις σ' αὐτόν, ὁ Θεόφιλος εἶνε σήμερα διάσημος. Πραγματικά, ὄχι μόνον ἐπέβηκε σὲ μᾶς τὴν ἀξία του καὶ τὴ σημασία τοῦ ἔργου του γιὰ τὸν τόπο μας, ἀλλὰ καί, μεταφέροντας ἔργα του στὸ Παρίσι, προκάλεσε τὸν ἐνθουσιασμό τῶν πιὸ φημισμένων γάλλων καλλιτεχνῶν, — ὅπως φαίνεται ἀπὸ τὸ ἐγκωμιαστικώτατο ἀρθρὸ πού ἀφιερώνει γιὰ τὸν Θεόφιλο ὁ Λὲ Κορμπυζιέ στὸ τελευταῖο τεῦχος τοῦ «Le Voyage en Grèce».

Ἄλλ' ὁ Θεόφιλος δὲν εἶνε πιά σήμερα στὴ ζωὴ γιὰ νὰ χαρεῖ τὴν ἀξιαφνὴ καὶ μεγάλη αὐτῆς δόξα—ἢ, πού εἶνε καὶ τὸ πιθανότερο, γιὰ νὰ ἐκπλαγεῖ γι' αὐτήν. Ὁ θάνατος τὸν πρόλαβε πρὶν ἀπὸ τὴ δόξα. . .

ΚΩΣΤΑΣ ΟΥΡΑΝΗΣ

Τμητικὲς ἐκδηλώσεις

Ξέραμε ὅτι ἡ «Νέα Ἑστία» ἔχει ἀναγνωστικὸ κοινὸ ἐκλεκτὸ καὶ ἀφοσιωμένο. Καὶ στὴν ἀφοσίωση τοῦ κοινοῦ αὐτοῦ στηριχθήκαμε γιὰ ν' ἀρχίσουμε τὴ νέα προσπάθειά μας ἀπὸ τὸ προηγούμενο τεῦχος. Σήμερα, ξέρουμε κάτι περισσότερο: ὅτι μὲ τὸ ἴδιο ἐνδιαφέρον παρακολουθοῦν τὴ «Νέα Ἑστία» στὸν ἀγῶνα τῆς παλαιοῦ καὶ νέου, ὅτι ἀναγνωρίζουν τίς ὑπηρεσίες πού προσέφερε στὴν πνευματικὴ ζωὴ τοῦ τόπου φίλοι κι' ἀντίπαλοι ἢ, καλύτερα, ἱκανοποιημένοι ἀπὸ τὴν τακτικὴ τῆς καὶ δυσχερησθέντες, ὅτι τὴν παραστέχει ἡ ἐκτίμησις τῶν παλαιότερων λογοτεχνῶν κι' ὁ ἐνθουσιασμός μας μὲ τὴν ἐμπιστοσύνη τῶν νεωτέρων. Καὶ δὲ χρειάστηκε παρὰ μιὰ εὐ-

καιρία,— ἡ εἰσοδός τῆς στὸ δέκατο χρόνο τῆς,— γιὰ νὰ ἐκδηλωθοῦν ὅλ' αὐτά, μὲ θερμὰ ἀρθρα καὶ σημειώματα στὶς ἑφημερίδες, μὲ συγχαρητήρια τηλεγραφήματα, μ' ἐγκάρδιες ἐπιστολές, καὶ νὰ γίνουν τίτλοι τιμῆς γιὰ ὅσους ἔχουν συνδέσει τ' ὄνομά τους μὲ τὴν ἐκδοσὴ τῆς. Ἐκάναμε μιὰ ἀνακαινίστη κι' ἐπῆρε διαστάσεις ἑορτασμοῦ: ὁ κ. Σ. Σκίπης στὴ «Βραδυνή», ἡ δ. Αἰμιλία Καραβία στ' «Ἀθηναϊκά Νέα», ὁ κ. Γ. Τσουκαλᾶς στὸν «Ἀνεξάρτητο», ὁ κ. Δημ. Λαμπίρης στὴν «Πατρίδα», ὁ κ. Γ. (Γ. Ταγογιάννης) στὴ «Μακεδονία» τῆς Θεσσαλονίκης, ἀλλὰ κι' ἡ «Ἀκρόπολις», ἡ «Καθημερινή», ἡ «Πρωτῆ», μὲ τὰ ἀρθροῖδιά τους ἢ μὲ τὰ σχόλια πού ἐπλαισίωσαν συνομιλίες μου μὲ συνεργάτες τους, ἐκάλεσαν τὴν ἑλληνικὴ κοινωνία νὰ πανηγυρίσῃ τὴ σταδιοδρομίαν ἐνὸς λογοτεχνικοῦ περιοδικοῦ. Κι' αὐτὸ ἦταν ἡ καλύτερη ἐπιβράβευσις τῶν προσπαθειῶν μας. Ἦταν ὅμως κι' ἡ ἀποτελεσματικώτερη ἐνίσχυσις στὸν ἀγῶνα μας: τὸ Πρωτοχρονιάτικο τεῦχος τῆς «Νέας Ἑστίας» εἶνε ἀνάπαστο, τουλάχιστον στὴν Ἀθήνα. Ἄλλὰ καὶ στὶς ἐπαρχίες θέλω νὰ πιστεύω ὅτι ἡ συζήτησις γύρω ἀπὸ τὴν εἰσοδο τῆς «Νέας Ἑστίας» στὸ δέκατο χρόνο τῆς καὶ τὴν ἀνακαινίστη τῆς θὰ ἔδωσε ἀνάλογα ἀποτελέσματα. Περιμένω, μάλιστα, ὅτι στὴν ἐπαρχία, ὅπου οἱ ἄνθρωποι συγκεντρώνονται περισσότερο στὸν ἑαυτὸ τους καὶ καταφεύγουν συχνότερον στὰ βιβλία, τὰ ἀποτελέσματα θὰ εἶναι ἀκόμα πιὸ ἐνθαρρυντικά. Ὅπωςδήποτε, αἰσθάνομαι τὴν ἀνάγκη νὰ εὐχαριστήσω ἀπὸ τῶρα ὅσους θέλησαν νὰ θυμίσουν στὸ ἑλληνικὸ ἀναγνωστικὸ κοινὸ τὸν ἀγῶνα τῆς «Νέας Ἑστίας» καὶ προσεξαν τὸ Πρωτοχρονιάτικο τεῦχος τῆς. Μαζὶ μὲ τοὺς συνεργάτες μας, μᾶς βοηθοῦν στὸν ἀγῶνα αὐτόν, πού σ' ἓναν τόπο σάν τὸ δικό μας, μικρὸν καὶ καθυστερημένο, θὰ εἶναι γιὰ πολλὰ ἀκόμα χρόνια στὴν ἀρχὴ του καὶ θ' ἀπαιτῆ μεγάλες θυσίες.

ΠΕΤΡΟΣ ΧΑΡΗΣ

Τὸ ἀύριανὸ μυθιστόρημα

Στὸ περιοδικὸ «Νέα Γράμματα» (τεῦχος 11/12) εἶνε λόγος γιὰ τὸ νεοελληνικὸ μυθιστόρημα. «Ὁ ποιητής, ὁ ἐπιστήμων, ὁ πολιτικός—γράφουν τὰ «Νέα Γράμματα»—εἶναι σχεδὸν ἀνύπαρκτοι, τούτῃ τῇ στιγμῇ, γιὰ τὴν Ἑλλάδα. Μόνον ὁ μυθιστοριογράφος τὴν ἀντιπροσωπεύει. Τὸ μυθιστόρημα εἶναι ἡ μόνη γόνιμη καὶ σημαντικὴ ἐκδήλωσις τῆς σύγχρονης ἑλληνικῆς ζωῆς. Δὲν μᾶς ἔδωσε, βέβαια, ὡς σήμερα τ' ἀριουργήματά του. Λύριο, ὅμως, δίχως ἄλλο, θὰ μᾶς τὰ δώσει.»

Ἄν προσθέσωμε σ' αὐτὰ μερικὲς παρατηρήσεις, ἄλλες ἱστορικές, ἄλλες ἀντικειμενικές, αὐε τίποτε δὲν θὰ βλάψῃ.

Ἡ νεοελληνικὴ ποίησις ἔχει Παράδοσι. Εἶναι, πρῶτα-πρῶτα, τὰ δημοτικὰ μας τραγούδια,— ἔκφρασις τῆς ποιητικῆς συνειδήσεως ὅλου τοῦ λαοῦ. Ἔπειτα ὁ Σολωμός. Ἔπειτα ὁ Βαλαορίτης, ὁ Κρυστάλλης, ὁ Παλαμάς. Ἔπειτα, οἱ πλη-

σιέστεροί μας. Ὁ Χατζόπουλος, ὁ Πορφύρας, ὁ Γρυπάρης, ὁ Σικελιανός, ὁ Καβάφης, ὁ Καρυωτάκης, ὁ Οὐράνης. Ὅλοι αὐτοὶ οἱ ποιηταί, ἄλλος πολὺ, ἄλλος ὀλίγο, ἄλλος καλός, ἄλλος κακός, ζοῦν ὁμοίως καὶ στὴ σημερινῇ ἐποχῇ. Οἱ νέοι τοὺς διαβάζουν, διδάσκονται τὴν τέχνη τους, μεταχειρίζονται τὴ γλῶσσα τους καὶ θέλουν νὰ γράψουν τοῦλάχιστον ὅπως ἐκεῖνοι.

Ἀντιθέτως, γιὰ τὸ νεοελληνικὸ μυθιστόρημα Παράδοσις δὲν ὑπάρχει. Τὸ νεοελληνικὸ μυθιστόρημα, κάθε τόσο **ξεκινᾷ** ἀπὸ καινούργιαν ἀρχή. Πρῶτος λόγος, ἡ γλῶσσα—ἡ καθαρῆσα τοῦ μυθιστορήματος, ἡ σχεδὸν χθεσινῇ. Δεύτερος λόγος, ἡ **ἠθογραφία**, πὺν θεωρεῖται, ὅσο γιὰ τοὺς σημερινούς, δίχως κανένα ἐνδιαφέρον—γιατί οἱ σημερινοὶ μυθιστοριογράφοι εἶναι ὅλοι σχεδὸν **ἄθηναῖοι**,—ἀλλὰ καὶ στενὴ καὶ πληκτικὴ. Τρίτος λόγος, ἡ ἀνυπαρξία μυθιστορημάτων **στὰ χρόνια τὰ πῶ καλιὰ**. Ὡστόσο, ὁ τρίτος τοῦτος λόγος δὲν εἶναι, ὅσο κ' οἱ δυὸ ἄλλοι, γενικὸς. Καὶ θὰ τὸ ἰδοῦμε εὐθύς.

Πρῶτη λοιπὸν ἀρχὴ στὸ μυθιστόρημά μας ἔγινε μὲ τὰ **ἱστορικά**. Καλλιγᾶς, Ραγκαβῆς, Ζαμπέλιος, Ροΐδης, Βικέλας (1), Κ' ὕστερα, τὸ τέλος. Δεύτερη ἀρχὴ: Ψυχᾶρης, Καρκαβίτσας, Χατζόπουλος, Χριστομάνος, Θεοτόκης, Βουτυράς. Καὶ πάλι τέλος. Ἄλλ' ἔδω ὑπῆρξαν καὶ κάποιες ἐπιδράσεις... Ὁ Χατζόπουλος μὲ τὸ «Φθινόπωρο», ὁ Χριστομάνος, ὁ Βουτυράς, ἀφῆκαν μαθητὰς. Μαθητὰς ὅμως μόνον στὸ διήγημα,—πὺν κ' ἐκεῖνο ἔσβησε σὲ λίγο. Στὰ 1914 (ἀν δὲ σφαλῶ στὴ χρονολογία) ὁ Ξενόπουλος, περνώντας (μὲ τὸν «Πόλεμο») ἀπὸ τὸ διήγημα στὸ μυθιστόρημα, κάνει τὴν τρίτην ἀρχὴ τῆς ἑλληνικῆς μυθιστοριογραφίας. Ὁ «Πόλεμος» χαιρετίζεται στὴν ἐποχὴ του ὡς τὸ **πρῶτο** πραγματικὸ ἑλληνικὸ μυθιστόρημα (2). Καί, στὰ 1921 ἢ 1925, οἱ «Ποίγιτες» τοῦ Θρ. Καστανάκη κάμνουν τὴν τετάρτην ἀρχὴ—πὺν συνεχίζεται ὡς τὰ σήμερα.—Ἄλλ' ἐννοεῖται, ἡ ἀνεξαρτησία, ἡ ἰδιουπία, ἡ αὐτοπεποίθησις σημειώνονται σήμερα περισσότερο ἀπὸ ποτέ, μέσα στὸ ἔργο τοῦ κάθε συγγραφέως.

Ἡ ἑλληνικὴ μυθιστοριογραφία μπορεῖ, μ' ὅλα ταῦτα, νὰ χωρισθῇ σὲ δυὸ, κυρίως, ἐποχές. Ἡ πρώτη τελειώνει στὰ 1916 μὲ τὸ «Φθινόπωρο» τοῦ Χατζοπούλου,—ἔργο διαλεχτὸ σὲ πολλὰ του στοιχεῖα, μὰ ἀποτυχημένον στὸ σύνολο. Ἡ δευτέρη ἀρχίζει ἀπὸ τότε κ' ἐξῆς,—μὰ καμμιά ἐποχὴ, οὔτε κοινωνικὴ, οὔτε φιλολογικὴ, δὲν ξεχωρίζεται, βέβαια, σὲ ὅρια γεωμετρικὰ ἀπὸ μιὰν ἄλλη. Παρελθὸν καὶ μέλλον, ἐπιβίωσις καὶ μεταρρύθμισις συνυπάρχουν. Ἔτσι συνυπάρχουν καὶ στὸ σύγχρονον μυθιστόρημα, γιὰ τὸ ὁποῖον γράφουν τὰ «Νέα Γράμματα», δυὸ φαινόμενα: γιὰ τὸ ἓνα πὺν θυμίζει τὸ παρελθόν, περιττὸ νὰ γίνῃ λόγος εἶναι περίπου σ' ὅλους μας γνωστὸ.

(1) Νομίζω ὅτι ὁ Παπαδιαμάντης ἀπέτυχε στὸ μυθιστόρημα. Καὶ τὸν Κοντυλάκη, πὺν νὰ τὸν κατατάξῃ κανεὶς;

(2) Τὴν ἐποχὴ αὐτὴ τῆς μυθιστοριογραφίας μας τὴν γερμίζουν κυρίως ὁ Γρ. Ξενόπουλος καὶ ὁ Διον. Κόκκινος.

Γιὰ τὸ ἄλλο ὅμως, τὸ καινούργιο, θὰ εἰποῦμε μερικὰ.

Γενικά, τὰ μυθιστορήματα πὺν γράφουν οἱ συνομήλικοί μου—μὰ κ' οἱ νεώτεροί μου—εἶναι, πρῶτα—πρῶτα, **πολλά**... Δεκαπέντε ὀνόματα θὰ μποροῦσα νὰ γράψω, ἄνδρες καὶ γυναῖκες, μὲ τὴν πρώτη μου θύμησι. Πολλοὶ ἀπ' αὐτοὺς ἔχουν ἐκδώσει κιόλας δύο, ἀλλὰ καὶ τρία καὶ τέσσερα μυθιστορήματα, πρὶν ἀκόμη κλείσουν τὰ τριάντα ἢ τριανταπέντε τους χρόνια!—Ἔτσι, γιὰ δεύτερο χαρακτηριστικὸ, μᾶς φανερόνεται βέβαια κάποια **πρωϊμότης**. Ἄλλοτε, θεωροῦσαν τὰ νεῖατα προσφορώτερα γιὰ τὴ λυρικὴ ποίησι. Δὲν ξέρω ἂν εἶχαν δίκιο, μὰ δὲ θὰ δίσταζα νὰ καταδικάσω κάποτε τὴν **εὐκολία** μὲ τὴν ὁποῖαν εἶναι—φανερὰ—γραμμῆνα πολλὰ ἀπ' τὰ σύγχρονά μου μυθιστορήματα.—Τέταρτο χαρακτηριστικὸ: ὅλα εἶναι **μεγάλα**. Οἱ τριακόσιες σελίδες καταντοῦν συνηθισμένον μέγεθος: κάποτε φθάνουν τὶς τετρακόσιες.—Καὶ τὰ παραπάνω δεδομένα κάμνουν νὰ σκέπτεται κάποτε κανεὶς: μήπως λοιπὸν σὲ μερικὰ δὲν ὑπάρχει πιά τὸ καθαρὸ καλλιτεχνικὸ ἐλατήριο—ἡ ἐμπνευσις, ἡ ἀνάγκη ἢ δημιουργικὴ,—ἀλλ' ἔχει πάρει τὴ θέσι του ἄλλο, ταπεινότερον: ἡ ἐφήμερη φιλοδοξία, ὁ συναγωνισμὸς, ἡ ἀπλὴ φυσικὴ ζωτικότης.

Ὅλ' αὐτὰ εἶναι ὅμως χαρακτηριστικὰ γενικά. Τὰ μυθιστορήματα, πὺν ἔχουν τὴν ὀλιγώτερον σχέση μὲ τὸ παρελθόν, παρουσιάζουν σημεῖα βαθύτερα καὶ περισσότερο ἐνδιαφέροντα:

α) Ἡ γλῶσσα τους εἶναι ἡ μεικτὴ. Καὶ τοῦτο μᾶλλον γιὰ τὴν εὐκολία, παρὰ γιὰ τὴν ἀκρίβεια. Κ' ἡ ὑπόθεσις τῆς **πρωτοτυπίας** θὰ ἦταν, στὸ προκείμενον, ἀστήρικτη: πρόκειται μᾶλλον γιὰ τὴ συνήθεια. Ὁ σημερινὸς πεζογράφος δὲ γράφει λέξεις, οὔτε ζητᾷ λέξεις: γράφει **φράσεις**.

β) Προσωπικὸ ὕφος δὲν καλλιεργεῖται ἄκομη ὀλιγώτερον: οὔτε ὕφος φιλολογικόν. Δὲν ὑπάρχει ζήτημα ὕφους, παρὰ σὺν ἐξαιρέσει.—Κάποιος ρυθμὸς ὡστόσο ἀπομένει παντοῦ, ἀλλ' ἐκτὸς πὺν δὲν εἶναι προσωπικὸς, εἶν' ἐξ ἄλλου μηχανικὸς κ' ὄχι πρώτης ποιότητος, σὺν τὸν δεκαπεντασύλλαβον στὰ ποιήματα τοῦ 1900—1920.

γ) Ἀντίθετα, ἢ ἡ προσοχὴ τοῦ συγγραφέως εἶναι τώρα συγκεντρωμένη στὸ **περιεχόμενον**. Γιὰ χάρις λοιπὸν τοῦ περιεχομένου—συνειδητὰ ὅπωςδήποτε—παραμελήθηκε ἔτσι ἡ μορφή,—περιορισμένη πιά στὴν ἀπλὴν **εὐπρέπεια**, τὴ συνειθισμένη. Καὶ τὸ περιεχόμενον τοῦτο μᾶς τὸ παρασταίνουν γιὰ κοινωνικόν, κοινωνιστικόν, ψυχολογικόν, κοσμοπολιτικόν, ψυχαναλυτικόν... Ἔτσι,—γιατί ὄχι; Τὸ βέβαιον εἶναι ὅτι ὁ ρωμαντισμὸς, ὁ ρεαλισμὸς, ἡ ἠθογραφία, ὁ συμβολισμὸς εἶναι μακρὰ του. Εἶν' ἐπίσης βέβαιον ὅτι περιεχίε πολλὰς «θέσεις», πολλὰς «ἰδέες». Κρυφές, μεταμφιεσμένες, καλλιτεχνικὰ ἀνεπαίσθητες, σπανίως ρητορικῆς, ὑπάρχουν ὅμως—σχεδὸν ἀνεξαιρέτως.

δ) Εἶχαμε συνειθίσει καὶ σὲ κάποιαν **αἰσθητικὴν** χαρὰ τοῦ μυθιστορήματος. Ἐπήγαγεν αὐτὴ τόσον ἀπὸ τὸ φανερό του μέρος (συμμόρφωσις μὲ τοὺς κανόνες τῆς τραγωδίας—πλοκή, χαρακτήρες, πλαστικότης, φυσικότης), ὅσο κ' ἀπὸ τὸ

υποβλητικό. Στὰ παλαιότερα ἔργα, ὡς τὸ «Φθινόπωρο» τοῦ Χατζοπούλου, ὑπάρχει ἀκόμα, θὰ ἔλεγα, — κάποια συνδετική οὐσία, κάποιο γερφέλωμα, κάποια συνεχῆς συγκολλητική ἔμφραση ποὺ δένει ὅλα τὰ στοιχεῖα ἀναμεταξύ τους. Ἀπὸ τὰ μισὰ νέα ἔργα λείπει τοῦτο ἐντελές. Ὁ φίλος μου κ. Θεοδοζιάς, γράφοντάς μου γὰρ αὐτά, σχετικὰ μὲ τὴν «Ἀργώ» του, μοῦ τόνειξε ὅτι ἀπλῶς τὸ μυθιστόρημα ἀλλάξε μορφή. Μὰ δὲν νομίζω πὼς εἶναι τόσο ἀπλό τὸ πρῶγμα, καὶ πιστεῖω μᾶλλον ὅτι ὁ συγγραφεὺς δὲν ξέρει γιὰ ποῖο στοιχεῖο θέλω νὰ πῶ πὼς δὲν τὸ προσπερνᾷ συνειδητὰ, παρὰ πὼς ποτὲ δὲν τὸ ἐνοιῶσε. (Ἴσως πάλι κ' ἡ δίκη μου ἢ γενεὰ νὰ μὴ νοιώθει κάποιο καινούργιο στοιχεῖο μέσα στοὺς νεωτέρους...) Ἀλλὰ μήπως ξέρω καὶ νὰ τὸ καθορίσω καλύτερα; νὰ τὸ πῶ κέφι; φαντασία; αἰσθησιασμοῦ;

ε) Ὁ αἰσθησιασμοῦ στὰ μυθιστορήματα τοῦτα ὑπάρχει, μὰ τὴν ἀλήθεια· ἀλλ' εἶναι περιορισμένος καὶ μεταφορικός: αἰσθησιασμοῦ ἐρωτικός· **ἐρωτισμός**. Τὴ χαρὰ τῶν αἰσθήσεων; Δὲν τὴν βλέπω πιά σχεδὸν πουθενά. Παροδικὰ μόνο, ψευτολυρικά, συμβατικά... Ἡ φύσις, ἡ θάλασσα, τὸ σπῆτι, ἡ ἀυλὴ, ἡ γειτονιά, χάθησαν ἀπ' τὸ μυθιστόρημα. Ὅλη ἡ ζωικὴ λαχτάρα τοῦ ἀνθρώπου, ὅλη ἡ **ἡδονή**, ὅλη ἡ ἀπόλαυσις, εἶναι συγκεντρωμένη στὴ γυναῖκα, στὸν Ἔρωτα, στὸν σεξουαλισμὸ. Αὐτὰ ἐπαναλαμβάνονται ἀδιάκοπα—κι' ἄλλα δὲν ὑπάρχουν.

στ) Μὰ κι' αὐτὸ τὸ αἰώνιο ἐρωτικὸ συναίσθημα ἀλλάξεν οὐσία. Ἄλλοτε, ἄρχιζε διάχυτα μουσικὸ καὶ τελείωνε ζοηρὰ λυρικό,— φλόγα ποὺ καίει καὶ τρυπᾷ, πάθος ποὺ ξετρελαίνει: μ' ἄλλην εὐκαιρίᾳ, **διονυσιακὸ** τὸ ἔγγραφο τοῦτο τὸ ἐρωτικὸ συναίσθημα. Μὰ τὸ ἐρωτικὸ συναίσθημα στὸ νεώτερο μυθιστόρημα, **ἀπολλωνιακὸ** τὸ ἔγγραφο ἄλλοῦ. Δὲ βαθθαίνει πιά πρὸς τὰ μέσα. Θεωρεῖ. Κι' ἕστερα, ἐνεργεῖ. Ποτὲ δὲ χάνει τὴ συνείδηση. Δὲν συνεπαίρνει. Εἶναι λογικό, ἢ λογικὴ του εἶναι τὸ ὑπολογισμὸν κέρδος, τὸ ξεδρόσισμα τῆς φυσικῆς μας ὑπάρξεως, ἢ τόνωσις «τῶν πηγῶν τῆς ζωῆς...» Ὅπως θὰ μυρρίζαμε ἓνα λουλουδί, ὅπως θὰ ἐγευώμαστε ἓνα γλόκισμα... Περιττὸ νὰ σημειωθῆ πὼς ἔτσι τὸ **φύλο** κι' ὄχι τὸ ἄτομο τῆς γυναικὸς κεντρίζει τὸ ἐρωτικὸ τοῦτο συναίσθημα καὶ πὼς γυναικεῖοι **τύποι** στὸ νεώτερο μυθιστόρημα δὲ γίνεται νὰ ὑπάρξουν, καὶ δὲν ὑπάρχουν.

Ἀρίθμησα μερικὰ θεμελιώδη τους χαρακτηριστικά. Ἐντοπισμένα, καθὼς εἶναι, στὸν **ἄνθρωπο**,—στὸν ἄνθρωπο τὸν ἀστό, στὸν ἄνθρωπο τὸν **φιλολογικὸ**,—ξένα ἀπ' τὴ φύση, ἀπ' τὴν ἠθογραφία, ἀπ' τὸ «τοπικὸ χροῖμα», ἀπ' τὸ παιδί, ἔργα μὲ στοχασμούς, μὲ τάσεις, μὲ ἰδέες καὶ μὲ «θέσεις», ἢ θέλε κανεὶς τὰ ὀνόμασι «δοκιμῆς **νεοκλασσικοῦ** μυθιστορήματος»—ναί, μὰ ἂν εἶχαν περισσότερη (πολλὴ περισσότερη) φροντίδα γιὰ τὴ γλῶσσα καὶ γιὰ τὸ ἦθος...

Ἄλλ' ἄρα γε τί θὰ γίνῃ αὐριο; Ποιὰ κατηγορία θὰ νικήσῃ; Θὰ νικήσουν αὐτά; Θάξωμε δηλαδή καὶ πέμπτην **ἀρχή** τοῦ μυθιστορήματος; κ' ἕστερα ἕκτη—κ' ἔτσι ὀλοένα; Ἡ θὰ νική-

σουν τὰ συντηρητικά, κ' ἡ μυθιστοριογραφία μας θ' ἀρχίσῃ ν' ἀποχτᾷ κάποια παράδοση—ἔργα δηλαδή ποὺ νὰ ξεκινοῦν ὅλα ἀπὸ κάτι κοινὸ, γενικὸ, νοητὸ γιὰ ὅλους (**γιὰ ὅλους**, εἶναι πάντα ἓνας λόγος), ὥστε νὰ μορφωθῆ κάποιο κριτήριον, ὅπωςδήποτε σταθερὸ; Γιατί, δίχως ἄλλο, προτοῦ μορφωθῆ τὸ κριτήριον τοῦτο, δὲν ἠμποροῦμε νὰ μιλοῦμε γιὰ τὸ σύγχρονον μυθιστόρημα, παρὰ ὅλοι αὐθαίρετα.

ΤΕΛΟΣ ΑΓΡΑΣ

Ἡ δημοτικὴ στὴν Ἐφημερίδα τῆς Κυβερνήσεως

Ἡ δοκιμὴ ἔγινε στὴν Κύπρον. Κ' ἔγινε μὲ τὸν ἐπισημότερον τρόπο: τὰ «Νομοθετήματα τῆς Κύπρου» (ἀριθ. 30 τοῦ 1935), δηλαδή ἡ Ἐφημερὶς τῆς Κυβερνήσεως, ἐκυκλοφόρησαν μὲ ὀλόκληρον νόμον μεταφρασμένον στὴ δημοτικὴ ἀπὸ τὸν ἀρχιμεταφραστὴ τῆς Κυπριακῆς Κυβερνήσεως καὶ λογοτέχνη κ. Ἀντώνη Ἰντιάνου. Τὸ ἀπόσπασμα ποὺ παραθέτουμε θὰ ξαφνιασῇ πολλούς. Δὲν πρέπει ὅμως νὰ ξεχνᾷμε ὅτι ἡ δοκιμὴ αὐτὴ γίνεται στὸ πῶς ἐπικίνδυνον ἔδαφος γιὰ τὴ δημοτικὴ, σ' ἓνα κείμενον ποὺ ἔχει συνταχθῆ μ' ἐκφραστικὸς τρόπους ἀγνωστους στὸ λαὸ καὶ στὴ γλῶσσα του, ἀλλὰ καὶ μὲ τὴ νοστοροπία ἀνθρώπων ποὺ δὲν μποροῦν ν' ἀπομακρυνθοῦν ἀπὸ τὶς καθιερωμένες λέξεις καὶ φράσεις. Δὲν πρέπει, ἀκόμα, νὰ ξεχνᾷμε ὅτι ἡ συνήθεια,—μεγάλῃ καὶ φοβερῇ δυνάμει,—εἶναι σχεδὸν ἀκατάβλητη στὴν περίπτωσιν αὐτῇ, καὶ μπορεῖ νὰ πολεμηθῆ μόνο μὲ τὰ δικά της ὄπλα, δηλαδή μὲ τὴ βαθμιαία καθιέρωσις ἄλλου ἐκφραστικοῦ τύπου καὶ ἄλλης εἰκόνας,—τὸ μάτι παίζει σπουδαῖο ρόλον,—καὶ τὴ δημιουργία ἄλλης συνήθειας, μὲ τὸν καιρὸ, μὲ τὴν ὑπομονή, μὲ τὴν ἀπαιτούμενη μέθοδον.

Ἀντιγράφω τὰ τρία πρῶτα ἀρθρα τοῦ Νόμου:

THE STATUTE LAWS OF CYPRUS, No. 30 OF 1935.

A LAW TO MAKE BETTER PROVISION FOR THE PREVENTION OF CRIME

ΤΑ ΝΟΜΟΘΕΤΗΜΑΤΑ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ

Ἄρ. 30 τοῦ 1935.

ΝΟΜΟΣ ΠΟΥ ΣΚΟΠΕΥΕΙ ΝΑ ΠΑΡῆ
ΚΑΛΥΤΕΡΗ ΦΡΟΝΤΙΔΑ ΓΙΑ ΝΑ
ΠΡΟΛΑΒΑΙΝΕΤΑΙ ΤΟ ΕΓΚΛΗΜΑ

Γ. Δ. ΜΠΑΤΕΡΣΙΑ,] [16 Ὀκτωβρίου, 1935.

Λειτουργὸς Διαχειριζόμενος τὴν Κυβέρνησιν.

Ἡ Αὐτοῦ Ἐξουχία ὁ Λειτουργὸς ὁ Διαχειριζόμενος τὴν Κυβέρνησιν καὶ ἀρχιστρατήγος τῆς Ἀποικίας τῆς Κύπρου νομοθετεῖ ὡς ἑξῆς:—

1. Αὐτὸς ὁ Νόμος μπορεῖ ν' ἀναφέρεται ὡς ὁ Νόμος γιὰ τὴν Πρόληψιν τοῦ Ἐγκλήματος τοῦ 1935

2. Ἐνας Διοικητὴς ἢ ἓνας Πρόεδρος Ἐπαρχιακοῦ Δικαστηρίου, κατόπι ἀπὸ μιᾶν ἐνορχή

E. I. A. 2008
IOANNINA 2008